

Rentefald → Stigende forbrugs- og investeringslyst → Voksene efterspørgsel → Stigende produktion og beskæftigelse → Øget inflation → Forværret betalingsbalance

Pengepolitikken er meget indirekte, idet virkningerne går gennem mange led, før de slår igennem. På den måde tager det tid, før et pengepolitisk indgreb har de ønskede virkninger - der er et **time-lag** i pengepolitikken, akkurat som ved finanspolitik. Pengepolitik virker primært gennem påvirkning af efterspørgsel og konkurrenceevne med heraf følgende afledte effekter på produktion, beskæftigelse, løn og priser. Størrelsen af virkningerne er imidlertid vanskelige at forudsige og kan slå igennem med varierende tidsforsinkelser - alt efter konjunkturforløbet.

Som vi skal læse mere om i kapitel 7.5, har Nationalbanken i praksis ikke fuld kontrol over renten, da den følger Den Europæiske Centralbank (ECB).

Valutapolitik - EU bestemmer

Valutapolitik er den form for økonomisk politik, der ændrer valutakursen med henblik på at påvirke den økonomiske aktivitet.

Når en valuta nedskrives i forhold til omverdenen, er der tale om en **devaluering**. Hensigten er at opnå en forbedret konkurrenceevne og dermed større eksport. En devaluering vil på kort sigt medføre en forbedret konkurrenceevne, fordi prisen på landets valuta falder, og dermed bliver varerne målt i udenlandsk valuta billigere. Imidlertid svarer dette

indgreb til '*at tisse i bukserne*', idet konsekvenserne af indgrebet relativt hurtigt vil resultere i stigende inflation og på lidt længere sigt stigende arbejdsløshed.

Når en valuta opskrives, taler man om en **revaluering**. Revaluering foretages i reglen i lande med overskud på betalingsbalancens løbende poster. Formålet vil oftest være begrænsning af inflationen.

I Danmark er det ikke længere muligt at føre valutapolitik, idet der føres en **fastkurspolitik** over for euroen. Det vil sige, at den danske krone forsøges holdt på et stabilt niveau over for euroen (7,46 kroner pr. euro). På den måde kan man sige, at valutapolitik og pengepolitik kun i begrænset omfang kan anvendes som et aktivt økonomisk redskab i Danmark, da renten følger ECB.

En sidste form for økonomisk politik på makroplan er **indkomspolitikken**, som har til formål at dæmpe lønstigningerne i samfundet med henblik på at forbedre konkurrenceevnen. I praksis er det dog svært at føre indkomspolitik i Danmark, da arbejdsmarkedet principielt er liberalistisk, og da arbejdsmarkedets parter i praksis har indgået aftaler om løn og vilkår på egen hånd siden slutningen af 1800-tallet. Indkomspolitik har ikke været anvendt aktivt i Danmark i de sidste årtier - og derfor vil vi ikke gå mere i dybden med den.

Strukturpolitik

Finanspolitik, pengepolitik og valutapolitik er alle politikker, man kan forsøge at påvirke den samlede efterspørgsel med. Ved finanspolitik og pengepolitik forsøges den indenlandske efterspørgsel styret/ændret. Ved valutapolitik forsøges

Overblik over makroøkonomiske politikker

Politiktype	Redskaber	Virkning	Fordele	Ulemper	EU
Finanspolitik					
Ekspansiv	Sænke skatter/øge statens udgifter	Øger efterspørgslen for varer og investeringer	Øget beskæftigelse Økonomisk vækst (øget BNP)	Øget inflation, øget import (forringet betalingsbalance) øget gæld	Krav om begrænsning på offentligt underskud og gæld
Kontraktiv	Hæve skatter/sænke statens udgifter	Dæmper efterspørgslen for varer og investeringer	Mindre import, mindre inflation	Øget arbejdsløshed, mindre økonomisk vækst, øget opsparing	Krav om begrænsning på offentligt underskud og gæld
Pengepolitik					
Ekspansiv	Sænke renten	Øger efterspørgslen for varer og investeringer	Øget beskæftigelse, Økonomisk vækst (øget BNP)	Øget inflation Øget import	Danmark følger ECB's rente.
Kontraktiv	Hæve renten	Dæmper efterspørgslen	Mindre import, mindre inflation	Øget arbejdsløshed, mindre økonomisk vækst	Danmark følger ECB's rente
Valutapolitik					
Devaluering	Nedskrivning af kronens værdi over for andre valutaer	Forbedrer konkurrenceevnen på kort sigt	Eksport stiger, import falder. Øget beskæftigelse og øget økonomisk vækst	Dyrere import, øget inflation, svækket konkurrenceevne på længere sigt	Danmark fører fastkurspolitik over for euroen. Den Europæiske Centralbank kan føre valutapolitik
Revaluering	Opskrivning af kronens værdi over for andre valutaer	Forværrer konkurrenceevnen på kort sigt	Importvarer billigere, lavere inflation, forbedret betalingsbalance	Eksport falder og import stiger, stigende arbejdsløshed, mindre økonomisk vækst	Danmark fører fastkurspolitik over for euroen. Den Europæiske Centralbank kan føre valutapolitik

det at påvirke prisen på danske varer og dermed konkurrenceevnen.

I dette afsnit skal du læse om strukturpolitik, som i dag indtager en central rolle i dansk politik. **Strukturpolitik** er en samlet betegnelse for forskellige former for politikker, der retter sig mod at ændre samfundsøkonomiens opbygning

og struktur. Strukturpolitik søger at ændre økonomien på lang sigt, mens finanspolitik i højere grad anvendes på kort sigt.

Strukturpolitikken anvendes i de senere år især i den *mikroøkonomiske styring*, hvor staten søger at påvirke den enkeltes adfærd. Som du skal læse om senere i te-

Overblik over strukturpolitiske virkemidler

Arbejdsmarkedspolitik	Ændringer i dagpengeniveauet Øget eller bedre aktivering Rådighedsregler Rotationsordninger Seniorpolitik/fleksibel tilbagetrækning
Erhvervspolitik	Kontrol med monopoler Forbud mod karteldannelser og prisaftaler Selektiv støtte til udvalgte erhverv Regelforenkling Hjælpeordninger/rådgivning til små virksomheder
Skattepolitik	Lavere skattesatser på arbejdsindkomst Præmiering af opsparingsordninger Ændrede satser for kapitalindkomst Mere favorable afskrivningsregler Særlige skatteordninger for selvstændige erhvervsdrivende
Uddannelses- og forskningspolitik	Tilskud til forsknings- og udviklingsaktiviteter Støtte til etablering af videnscentre Efter- og videreuddannelsesordninger Etablering af sektorforskningsinstitutioner Skattefritagelse for udenlandske forskere

Kilde: Kåre Clemmensen og Per Henriksen: Økonomi – principper, praksis og perspektiver, Columbus 2012.

maet, har EU lagt nogle bånd på den danske finanspolitik, hvilket betyder, at politikerne ikke længere har så stor handlefrihed til makroøkonomisk styring. Det har betydet, at den mikroøkonomiske styring med strukturpolitik som redskab er kommet i centrum. Det overordnede sigte i strukturpolitikken har været at gennemføre reformer, som skal få flere danskere til at arbejde, og få de danskere, der arbejder, til at arbejde mere, således at den økonomiske vækst kan fortsætte, og at sikre dansk konkurrenceevne, således at danske virksomheder kan klare sig på et globaliseret marked. Dette skal ses som en del af bevægelsen fra velfærdsstat til konkurrencestat.

I forbindelse med strukturpolitik taler man om arbejdsmarkedspolitik, erhvervspolitik, skattepolitik og uddannelses- og forskningspolitik. Du skal her

læse om arbejdsmarkedspolitik og skattepolitik.

Arbejdsmarkedspolitik

Arbejdsmarkedspolitik handler om indgreb, der har til hensigt at sikre en bedre overensstemmelse mellem udbud og efterspørgsel på arbejdsmarkedet.

Der er især to centrale karakteristika, man bør hæfte sig ved, når man studerer indretningen af det danske arbejdsmarked. Det første karakteristikum er, at vi i Danmark har organiseret arbejdsmarkedet ud fra, at der indgås frivillige aftaler mellem lønmodtagerne og arbejdsgiverne. Dette princip kalder vi **den danske model**. Disse forhandlinger foregår ikke imellem den enkelte arbejder og arbejdsgiveren, men derimod som en kollektiv

Økonomiske skoler

Økonomi er en samfundsvidenskab. Det er dermed ikke en videnskab, der opstiller præcise og evigt gyldige love. Inden for økonomien er der teoretiske skoler, der tolker økonomiske aktiviteter på hver deres måde og har forskellige opfattelser af, hvordan og i hvilken grad økonomien skal styres. Vi vil her beskæftige os med to af de mest centrale økonomiske skoler i dag, **keynesianisme** og **neoklassikerne**.

Keynesiansk økonomisk teori

Den britiske økonom John Maynard Keynes (1883-1946) kom frem med sin økonomiske teori i kølvandet på den verdensomspændende krise, som Wall Street-krakket i 1929 forårsagede. Keynes' overordnede pointe var, at økonomien somme tider kan havne i en uligevægt med lav produktion og høj ledighed. Her kan samfundsøkonomien ikke nødvendigvis af sig selv finde vej til en positiv udvikling med økonomisk vækst. I en sådan situation kræver det statslig indgriben at få økonomien på ret køl.

Keynes påstand var, at udbud ikke skaber sin egen efterspørgsel, og at priser og lønninger er stive på kort sigt. Markedsmekanismen kan ikke automatisk sikre, at efterspørgslen er så stor, at alle er i arbejde. Efterspørgselsiden er derfor den afgørende faktor i keynesianismen. Keynes foreslog, at i tider med høj arbejdsløshed og lav produktion burde staten føre en ekspansiv finans- og pengepolitik for at øge efterspørgslen.

Keynes regnes dermed for finanspolitikens fader. Hans teori var kontroversiel, idet den klassiske økonomiske

tænkning troede på, at statens finanser skulle gå i nul frem for at være i over- eller underskud. Det vil sige, at staten skulle skære i sine udgifter under lavkonjunkturer og hæve udgifterne i højkonjunkturer. Keynes mente tværtimod, at de skulle være kontracykliske, dvs. at staten via ekspansiv finanspolitik skulle hæve udgifterne under lavkonjunkturer og via kontraktiv finanspolitik sænke udgifterne under højkonjunkturer.

Keynesianismen har vundet stort indpas - ikke mindst i Danmark.

Neoklassisk økonomisk teori

Den diametrale modsætning til keynesianismen er neoklassikerne. Neoklassikerne er højt skeptiske over for de indgreb i økonomien, som Keynes fandt nødvendige. Hvor Keynes har sit fokus på efterspørgselsiden, har neoklassikerne fokus på udbud. Opfattelsen er, at udbuddet skaber sin egen efterspørgsel og dermed vækst.

Hvis der er høj arbejdsløshed, skyldes det ifølge neoklassikerne ikke en uanturlig lav efterspørgsel. Det skyldes tværtimod for høje lønninger.

En gren, som er vokset ud af den neoklassiske tænkning, er monetarismen. Hovedpersonen er den amerikanske økonom Milton Friedman (1912-2006). Med monetarismen vender man tilbage til den oprindelige forestilling om, at samfundsøkonomien trives bedst under de frie markedskræfter og med mindst mulig statslig indgriben.

For monetaristerne er inflationen det centrale økonomiske mål. De er optaget af, at der hele tiden er den rette pengemængde i samfundsøkonomien. →

Monetaristernes argument er, at prisme-kanismen i samfundet ikke må forvrides, da det resulterer i, at økonomien bringes ud af ligevægt (husker du eksemplet fra tidligere om baren?)

Med baggrund i Friedmans analyser af krisen i 1930'erne og oliekrisen i 1973 ser monetaristerne inflationen som den potentielt farligste komponent i samfundsøkonomien. Svingende inflation forhindrer markedsmekanismen i at fungere optimalt, fordi virksomheder og

husholdninger reagerer u hensigtsmæssigt, når priserne svinger voldsomt.

Monetaristerne er modstandere af aktiv økonomisk politik, men foreslår, at centralbankerne uafhængigt skal styre pengemængden og dermed sikre en lav inflation.

Om end keynesianere og monetarister har forskellige syn, befinder de fleste vestlige økonomer sig et sted imellem de to økonomiske skoler, hvor pointer fra begge skoler er accepteret.

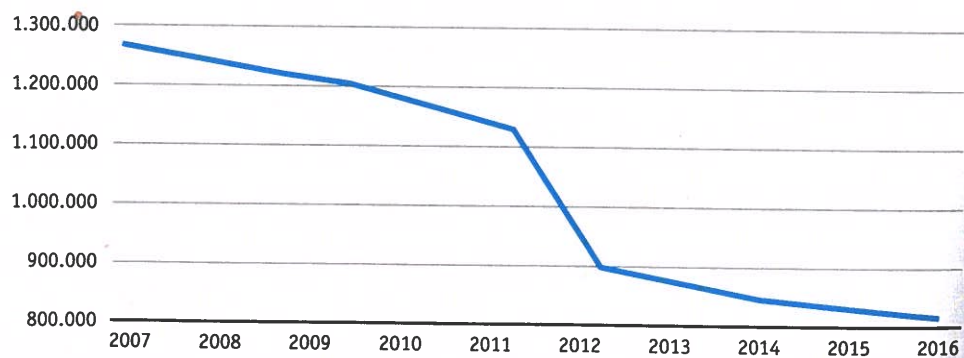
forhandling imellem de ansattes fagforening og arbejdsgiveren eller en arbejds-giverforening. Resultatet af disse for-handlinger kalder vi en **overenskomst**, hvilket er en generel aftale om løn- og ar-bejdsforhold for en større gruppe løn-modtagere.

Kun i få tilfælde - når forhandlingerne af lønforhold, der relaterer sig til vigtige samfundsmæssige opgaver går i hårdknude - kan staten, repræsenteret ved Finansministeriet, blande sig i for-handlingerne mellem lønmodtagere og arbejdsgiverne. Dette kaldes **trepartsforhandlinger**, og disse blev blandt an-

det indledt i forbindelse med lærerlock-outen på de danske folkeskoler for nogle år tilbage.

Blandt årsagerne til, at denne model generelt fungerer så godt i Danmark kan nævnes, at den danske arbejdsstyrke i høj grad er organiseret i fagforeninger ligesom arbejdsgiverne er organiseret i arbejds-giverforeninger. I de senere år har der dog været en tendens til, at de danske arbejdere i stigende grad har meldt sig ud af fagforeningerne. Denne tendens fremgår af figur 7.15. Dette sætter den danske model under pres, da funda-

Figur 7.15 Lønmodtagerorganisationernes medlemstal

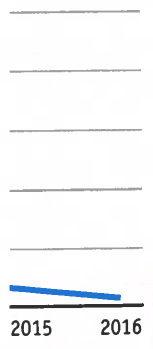
Kilde: Danmarks Statistik 2017.

gtsmæs-
omt.
dere af
foreslår,
skal sty-
sikre en

onetari-
er de fle-
ed imel-
hvor poin-
et.

l lærerlock-
ler for nogle

enne model
anmark kan
lsstyrke i
øreninger li-
aniseret i ar-
nere år har
at de dan-
har meldt
enne ten-
dette sætter
es, da funda-

Gig economy – er den danske model på vej mod afgrunden?

Vi oplever en tendens til, at der bliver forholdsvis færre faste job og flere med kortvarig ansættelse – såkaldt projektansættelse. Denne side af forandringerne på arbejdsmarkedet kaldes med modeord for 'the gig economy'.

En anden side af forandringerne er 'deleøkonomien' hvor nye fleksible tjenesteydelser som kortvarig boligudlejning (Airbnb) og taxakørsel (Uber) er dukket frem.

Hvis tendenserne breder sig, og bliver en dominerende 'mode' – det ved vi jo ikke med sikkerhed endnu – vil det for stor betydning for økonomien og ikke mindst arbejdsmarkedet:

- Det der med at blive i det samme job i mere end 10 år vil mere og mere blive et særsyn, og tendensen til, at man kun bliver i det samme job, eller i den samme jobfunktion i en kortere år-række, vil ikke blot brede sig; intervallerne mellem jobskiftene vil også blive kortere.
- På fremtidens arbejdsmarked vil der blive lagt mere vægt på fleksible tilpasninger af udbud og efterspørgsel, og det betyder, at der vil komme en stærkere konkurrence om at tiltrække den 'bedste' arbejdskraft og få det 'bedste' job.
- Men en konsekvens vil med stor sandsynlighed blive større indkomstulighed: Den mest eftertragtede top af arbejdsstyrken vil komme til at tjene be-

tragteligt mere. For den lavere middelklasse vil det ikke være tilstrækkeligt kun at have ét job. For dem kan det meget vel blive nødvendigt at have minimum to jobs, eller at være involveret i flere projektarbejder. Disse tendenser ser vi allerede i USA. (...)

Det ny arbejdsmarked kan altså få stor betydning for fremtidige generationer, og mennesker, som stadig har et langt arbejdsliv foran sig.

Dem, som får svært ved at tilpasse sig de nye forhold, vil opleve en ængstelse for fremtiden, og det er ikke utænkeligt, at psykisk-genererede sygdomme, herunder psykisk stress og en videre forstand psykisk stressrelaterede hjertekarsygdomme, vil blive endnu mere almindelige.

Omvendt er der ikke nødvendigvis grund til at frygte et ræs mod bunden i aflønningsforhold: Netop fordi, der på begge sider af arbejdsmarkedet vil blive lagt så stor vægt på kompetencer, vil der også komme et element af et 'ræs mod toppen'. Men hvis tendenserne fortsætter, og bliver mere udbredt, vil vi måske også komme til at opleve et mere ulige samfund. For der er altid vindere og tabere, når samfund undergår store forandringer.

Uddrag fra "Megatrend: The Gig Economy", punditokraterne.dk, 2016.

mentet for denne model netop er den organiserede arbejdsstyrke.

Det næste karakteristikum ved det danske arbejdsmarkeds indretning er den såkaldte **flexicurity**. Flexicurity er

sammensat af de engelske udtryk flexibilitet og social security. Modellen er opbygget således, at der er en høj grad af fleksibilitet på arbejdsmarkedet og en høj grad af social sikkerhed.

Fleksibiliteten består i, at Danmark er et af de lande i verden med de mest lempelige afskedigelsesvilkår. Den lave ansættelsesbeskyttelse for den enkelte lønmodtager betyder, at virksomheder er mere villige til at løbe risici ved at ansætte medarbejdere. Arbejdsgiverne skal altså ikke være specielt varsomme, når de ansætter folk, hvilket fx betyder, at der hurtigt kan komme flere i arbejde, når konjunkturerne er til det.

Security opnås derimod igennem det høje niveau af overførselsindkomster for ledige. Ledige i Danmark overgår enten til dagpengesystemet (hvis de er forsikrede) eller til kontanthjælpssystemet (hvis de ikke er forsikrede). Medarbejderne kan gå med til, at de let kan blive afskediget, fordi de får en høj kompensation.

Som du kan læse i boksen ovenfor vinder begrebet om en **gig-economy** i stigende grad frem, og denne måde at gentænke hele forståelsen af at have et arbejde, sætter ligeledes den danske arbejdsmarkeds indretning under pres. Man kan i hvert fald stille spørgsmålstegn ved, om denne indretning vil betone fleksibility i en sådan grad, at det bliver umuligt for staten at opretholde security ved en så ekstrem omskiftlighed på jobmarkedet?

“Man skælder kun ud på arbejdet, indtil man ikke længere har noget.”

Sinclair Lewis, amerikansk forfatter

Arbejdsmarkedspolitiske strategier

I forhold til at øge beskæftigelsen opereres der med to typer arbejdsmarkedspolitiske strategier, **strammingsstrategien** og **opkvalificeringsstrategien**.

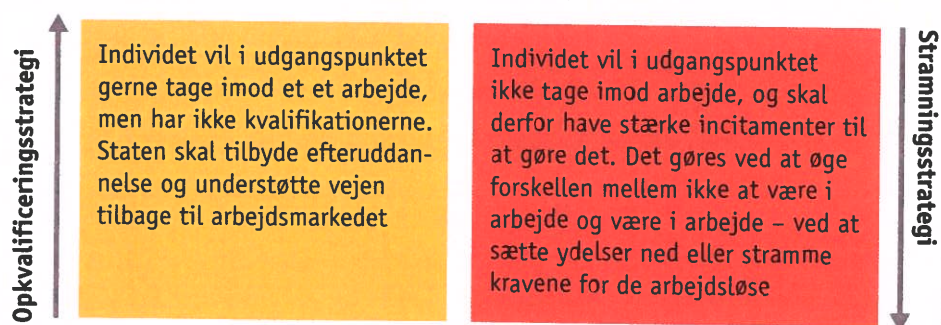
Strammingsstrategi

Udgangspunktet for **strammingsstrategien** er opfattelsen af, at *incitamenterne* til at arbejde ikke er stærke nok. Det vil sige, at instrumenterne i strammingsstrategien er rettet mod at skabe incitament til at arbejde. Traditionelt har strammingsstrategien været anvendt af de liberale partier i Danmark.

Ved at *nedsætte kompensationsgraden* – dvs. give den arbejdsløse færre penge under ledighed – er tanken, at folk tilskyndes til at komme hurtigt tilbage på arbejdsmarkedet.

Rådighedskravene til ledige kan strammes, så der kræves mere af den ledige til gengæld for dagpenge. For eksempel kan der, som man gør i Danmark, stilles krav

Figur 7.16 Opkvalificerings- vs. strammingsstrategi

vejdnet, indget."

er

ikke

elsen operemarkedspositionstrategien.

ingsstrategierne ok. Det vil mningsstratincitament r stramlt af de libe-

msgraden - re penge unlk tilskynage på ar-

kan stramen ledige til ksempel kan s, stilles krav

Strammingsstrategi

om, at der skal søges et vist antal job hver måned.

Dagpengeperioden - dvs. den periode, man kan få dagpenge udbetalt - kan forkortes, således at der tilskyndes til mere aktiv jobsøgning.

Opkvalificeringsstrategi

Opkvalificeringsstrategiens udgangspunkt er, at folk gerne vil have et arbejde, men ikke har kvalifikationer til det. Derfor er opkvalificeringsstrategien rettet mod at give folk de værktøjer, der er nødvendige for at komme tilbage på arbejdsmarkedet. Instrumenterne kan være *efteruddannelse* og *jobtræning*. Endvidere kan staten give tilskud til, at virksomheder ansætter langtidsledige, eller at den offentlige sektor kan ansætte flere. Opkvalificeringsstrategien har traditionelt været anvendt af Socialdemokraterne.

Arbejdsmarkedspolitik anses som indledningsvis nævnt i stigende grad for at være den væsentligste af de økonomiske politikker. Her gælder nemlig, at EU's rolle ikke er så betydningsfuld, som tilfældet er med finans-, penge- og valutapolitik.

Skattepolitik

Skattepolitik er politik, der vedrører niveauet af skatter og afgifter, og hvad der skal beskattes.

Der er grundlæggende set tre formål med skattepolitikken:

- * Opkrævning af skatter og afgifter finansierer alle de ydelser, staten giver til befolkningen.
- * Skatter og afgifter omfordeler indkomst og forbrugsmuligheder mellem

befolkningen. Den progressive skat, som betyder, at den del af befolkningen med højest indkomst betaler en større andel af sin indkomst i skat, formindsker uligheden i samfundet.

- * Skatter og afgifter regulerer borgernes adfærd. Grønne afgifter fremmer eksempelvis mere miljøvenlig adfærd, og afgifter på øl og spiritus skulle gerne begrænse vores alkoholindtag.

Skattepolitikken har i de seneste år fået mere og mere opmærksomhed i medierne. Debatten går især på, hvordan skatter påvirker vores lyst til at arbejde og drive virksomhed. Det gælder generelt, at skatter begrænser skattegrundlaget, så *jo højere skatten er, jo mindre er skattegrundlaget*. Det betyder, at når staten pålægger en skat på vores arbejdsindkomst, så mindsker den vores lyst til at arbejde.

Det centrale for politikere og beslutningstagere er at finde ud af, hvor følsom befolkningen er over for ændringer i skattepolitikken. Hvad sker der, hvis Folketinget sænker skatten med 10 procentpoint? Vil vi pludselig arbejde mere, fordi vi nu får flere af vores ekstra tjente penge i hænderne, eller er vi tilfredse med den nye og højere indkomst efter skattenedsættelsen, og vil vi hellere have mere fritid? For at besvare dette spørgsmål skelner økonomer mellem to modsatte effekter ved en sænkning af skatten:

- * Det arbejdende folk betaler en mindre procentdel i skat og får en større del af deres optjente løn i hænderne. De får nu relativt mere ud af at arbejde lidt mere. Det fører til, at folk vil arbejde mere. Dette kaldes **substitutionseffekten**.

* Da det arbejdende folk nu betaler en mindre procentdel i skat, får de, blot ved at arbejde det samme timetal som før, flere penge mellem hænderne. De er blevet rigere, og har nu råd til at 'købe' noget mere fritid. De vælger altså at arbejde mindre. Dette kaldes **indkomsteffekten**.

Substitutionseffekten *øger arbejdsudbuddet* – indkomsteffekten *sænker arbejdsudbuddet*. Der er ingen facitliste i økonomisk teori til at fortælle, hvilken af effekterne der er størst. De fleste empiriske undersøgelser tyder dog på, at substitutionseffekten er størst, og at en sæk-

ning af skatten derfor vil øge arbejdsudbuddet. I Finansministeriet arbejdes der således med modeller, der forudsætter, at lavere skat fører til højere arbejdsbud.

På opsummerende vis kan man sige, at der med strukturpolitikken fokuseres på at sikre danske virksomheders konkurrenceevne ved at skabe gunstige vilkår for danske virksomheder (lavere selskabsskat og afgifter), ved at investere i forskning og uddannelse og ved at udbygge infrastrukturen i samfundet – veje, bredbånd, energiforsyning, således at produktion og transport kan foregå så gnidningsfrit som muligt.

'de fede ord'

- * Mikroøkonomisk og makroøkonomisk styring
- * Finanspolitik – ekspansiv og kontraktiv
- * Disponibel indkomst
- * Multiplikatoreffekt
- * Pengepolitik
- * Time-lag
- * Kreditgivning
- * Diskontoen
- * Valutapolitik
- * Devaluering
- * Revaluering
- * Fastkurspolitik
- * Konkurrenceevne
- * Strukturpolitik
- * Arbejdsmarkedspolitik
- * Indkomspolitik
- * Arbejdsudbud
- * Keynesianisme
- * Neoklassikerne
- * Passiv arbejdsmarkedspolitik
- * Aktiv arbejdsmarkedspolitik
- * Strammingsstrategi
- * Opkvalificeringsstrategi
- * Flexicurity
- * Skattepolitik
- * Progressiv skat
- * Substitutionseffekt
- * Indkomsteffekt